

Verslag Q&A – Webinar welbevinden en gender in de vrije tijd

Wie	Vraag
Anoniem	<p>Is seksuele identiteit niet een ietwat vernauwende term? Zou genderidentiteit niet een bredere interpretatie kunnen geven?</p> <p>Ik vermoed dat ik in de presentatie soms enkel naar seksuele identiteit heb verwezen? Dat maakt dit een bijzonder terechte vraag, want dit is inderdaad te nauw en niet correct. In het rapport kozen we er bewust voor om beide termen te behouden en telkens samen te gebruiken, net om deze 'breedheid' te vatten. Ook genderidentiteit <i>alleen</i> lijkt ons immers niet breed genoeg. De dominante normen van onze samenleving zijn gebaseerd op een (weinig realistisch) ideaalbeeld van mensen als man OF vrouw, die zich naar de gendernormen omtrent hun geslacht gedragen en kleden, en romantisch én seksueel aangetrokken zijn tot een persoon van 'de tegenovergestelde' sekse. In dit beeld wordt dus een specifieke combinatie van gender- en seksuele identiteit samengetrokken en als 'norm' neergezet. In het rapport wilden we spreken over de ervaringen van kinderen en jongeren die met deze norm 'botsen'; sommigen vanwege hun genderidentiteit, anderen vanwege hun seksuele identiteit, nog anderen vanwege een combinatie.</p>
Kathleen Krekels (schepen Jeugd)	<p>Zijn we door al die verschillende benamingen weer niet opnieuw mensen in vakjes aan het zetten? Zou het niet beter zijn in te zetten op het gegeven dat je als uiterlijke man of vrouw heel verschillend gedrag kan stellen? Met andere woorden weg gaan van de typische kenmerken maar de diversiteit te zien zowel als man of als vrouw?</p> <p>Een goede vraag die ook in het rapport aan bod komt! Want ja: binnen dit thema gaat heel wat aandacht naar het creëren van nieuwe labels om de diversiteit aan gender- en seksuele identiteiten te vatten, en de bijhorende discussies over de grenzen van deze labels zijn soms best emotioneel geladen. Maar naast de nadelen van hokjes en labels, merken we in het onderzoek ook dat kinderen en jongeren tegelijk behoefte kunnen hebben aan informatie, een meer uitgebreide woordenschat en indelingen. Dit omdat deze houvast bieden langs de ene kant, maar ook omdat ze diversiteit concreter en meer bespreekbaar maken langs de andere kant. Dat we daar 'nieuwe taal' voor nodig hebben soms, wordt ook subtiel geïllustreerd in jouw eigen vraag: zonder termen als intersekse, genderfluïde of non-binair bijvoorbeeld, blijven we in onze woordkeuze (en daarmee vaak ook ons denken) steeds terugvallen op een binair idee van de mens als man of vrouw. Ik denk dat voor vele jongeren (en alle anderen) de diversiteit aan genderexpressies die je aanhaalt, in het dagelijkse leven eigenlijk altijd al erg zichtbaar is: alle jongens en mannen die een jongere kent, zijn bijvoorbeeld vast niet allemaal even 'mannelijk'. Dit inzicht is dan ook een goed</p>

	<p>vertrekpunt om in te zetten op bewustwording rond de vraag waarom we sommige expressies 'normaler' vinden dan anderen. Samengevat leerden we dat hokjes kunnen helpen om elkaar en jezelf te leren begrijpen, maar ook de reflectie op 'waarom er hokjes zijn' tot meer respect en ruimte kan leiden voor eenieders eigenheid.</p>
Manon van YOUCA	<p>Zijn studenten en docenten sociaal werk op een of andere manier betrokken geweest in dit onderzoek? De vraag [...] is puur uit interesse. Ik ben zelf in 2016 als sociaal werker afgestudeerd en merkte dat er soms een afstand was tussen onderzoek en onze opleiding. Terwijl studenten sociaal werk wel vaak de jeugdwerkers van morgen zijn.</p>
	<p>Dag Manon, dat laatste is een goede observatie! We zijn in het onderzoek actief op zoek gegaan naar jonge mensen die mee op onderzoek wilden, en hebben daarvoor verschillende richtingen waarin sociaal-wetenschappelijk onderzoek een rol speelt, aangesproken. Via prof. Peter Raeymaeckers kregen ook de sociaal-werkstudenten van de UA deze oproep. Enerzijds past die aanpak goed bij de missie van Expeditions vzw om beginnende sociale wetenschappers de kans te geven om praktijkervaring op te doen in onderzoek. Projecten als deze kunnen zo inderdaad een extra brug vormen tussen opleiding en onderzoekspraktijk. Anderzijds was een doel van dit onderzoek met het proces zelf voor leermomenten en reflectie te zorgen in 'het veld' – ook daar is dit soort onderzoek heel sterk in. Ik denk dat we het dus gewoon eens zijn: voor toekomstige jeugdwerkers is meelopen in jeugd(werk)-onderzoek volgens mij zeker een meerwaarde.</p>
Anoniem	<p>Jongeren die leiding zijn in het jeugdwerk zijn zelf nog vaak opzoek naar hun identiteit en maken (onbewust) veel 'fouten'. Hoe kunnen we ze concreet sensibiliseren?</p> <p>(De 'we' in deze vraag is relevant voor het antwoord denk ik, ik ga uit van een koepelorganisatie hier.) Leiding wordt zich op veel verschillende manieren bewust van de eigen voorbeeldfunctie, en de impact van bepaalde normen die zij (en de omgeving waarvoor ze staan) uitdragen op kinderen en jongeren. Het is belangrijk om die bewustwording (een leerproces) te ondersteunen op zoveel mogelijk fronten tegelijk. Concreet gaat dit bv. om informatie beschikbaar te stellen (er is al heel wat voorhanden!), het goede voorbeeld geven (bv. in communicatie en administratie), ervaringen uit het veld in beeld te brengen, ... Grote issues kunnen worden aangekaart in vormingen en info, waarin meer algemeen verdraagzaamheid, sociale veiligheid en de eigen voorbeeldfunctie centraal staan. Maar ook minder expliciete (bellerende en kleinere ingrepen op maat van een groep kunnen goed werken. Deel bv. alternatieve pictogrammen uit voor het sanitair, zet je voornaamwoord in je mailhandtekening of ontwikkel een spel waarin mama en mama een rol krijgen, enzovoort...</p> <p>Een bijkomende bedenking: fouten maken is op zichzelf zeker ook een manier om bij te leren, die erg belangrijk is voor het jeugdwerk. Op het niveau van de groep blijkt de aanwezigheid van 'openlijk' LGBTQIA+ leden of medeleiding dan ook sensibiliserend te werken. 'Het eerste' transkind in een werking blijkt zo op veel plekken een enorme eye-opener geweest te</p>

	<p>zijn, en ook de moeizame outing van een vriend doet soms beseffen dat er wat schort aan de sfeer in de groep. Uit gesprekken met deze jongeren leren we echter ook dat we moeten zorgen dat het sensibiliserende vermogen van ‘op je fouten gewezen worden’, niet volledig in handen komt te liggen van LGBTQIA+ jongeren zelf. In het rapport gaan we daarom in op het belang van allyship (bondgenootschap). Op basis van wat de methodiek ‘Gay-Straight Alliance (GSA)’ wereldwijd in onderwijs verwezenlijkt, lijken ons hier ook kansen te liggen voor het jeugdwerk.</p>
<p>Anoniem</p>	<p>Zijn er richtlijnen over hoe je alsnog zulke informatie van jongeren kan verzamelen omdat je graag de diversiteit die je bereikt in kaart wil brengen? Dit is diversiteit die je niet zichtbaar kan zien. Daarnaast wil je als organisatie ook geen assumpties maken vanuit een stereotiep denken.</p>
	<p>Als deze vraag om genderdiversiteit gaat, is het toevoegen van een extra optie ‘andere’ voor ‘geslacht’ buiten man/vrouw een gangbare oplossing. Daarnaast is het een duidelijke ‘no-go’ dat iemand zich gedwongen zou voelen om zich te ‘outen’ in een bepaalde omgeving. En verder is het van belang om in te zien dat deze ‘diversiteit’ moeilijk te vatten is in aanvinkhokjes: identiteiten evolueren en zijn ook niet per se enkelvoudig en zwart/wit. Veel wetenschappelijke bevestigingen gebruiken dan ook meer vloeiende schalen (bv. meer of minder vrouwelijke identiteit) of open vragen. Het niet in kaart hebben van welke gender- en seksuele identiteit er in je werking zit, is echter geen voorwaarde om assumpties en stereotypen achterwege te laten, toch? Een les uit het rapport is dat een werking in al haar facetten (van activiteiten over communicatie tot lokalen) best uitgaat van zoveel mogelijk diversiteit. Personen uit een al dan niet zichtbare minderheidsgroep zullen zich er beter door voelen, en als je hen nog niet bereikt, maak je er op deze manier wel plek voor in de toekomst.</p> <p>Als extra opmerking denk ik dat we ons vooral de vraag moeten blijven stellen ‘voor wie’ en ‘waartoe’ we diversiteit op vlak van gender- en seksuele identiteit in kaart willen brengen op het niveau van de werking. Deze bedenking geldt overigens ook voor andere vormen van diversiteit: hoe is deze registratie in het belang van kinderen en jongeren zelf? In welke mate zijn je leden hier zelf mee bezig? En bevestigen sommige vragen die we stellen rond diversiteit niet net dat we moeizaam omgaan met verschil in onze samenleving? In de praktijk zien we dat (begeleiding die dicht bij hun leden staan de (soms verplichte) registratie van bepaalde kenmerken dan ook pijnlijk of overbodig vindt, en er pragmatisch mee omgaat. Een aantal werkingen kiest er vandaag bijvoorbeeld voor om gewoon niet meer naar het geslacht te vragen van een kind of jongere bij de inschrijving, wat hun werking op zich weinig lijkt te hinderen. Als er toch een goede reden is om de diversiteit aan gender- en seksuele identiteiten in je werking in beeld te brengen, lijkt het van belang daar kinderen en jongeren actief in te betrekken en een stem te geven. Uit de gesprekken die we voor deze studie deden met jongeren (vrijwillig aangemeld, en dus klaar om dit gesprek aan te gaan) blijkt al dat niet iedereen comfortabel is met labels, er nu al een zekere ‘labeldruk’ ervaren wordt, en er soms lang of zelfs permanent gezocht wordt naar een antwoord op de vraag ‘wat’/‘wie’ men is.</p>

Anoniem	Bevat het onderzoeksrapport referenties waar je positieve methodieken kan vinden om samen met jongerengroepen over deze thema's te spreken? En ook deze thema's te introduceren?
	Ja en nee. Je zal in het rapport vooral inspiratie vinden in de vorm van wetenschappelijke referenties, waarin bepaalde methodieken aan bod komen (bv. het creëren van een veilige omgeving, Gay-straight alliances op school, ...). Daarnaast verwijzen we ook naar organisaties die vorming en informatie aanbieden rond dit thema. En verder geeft het rapport zelf wel wat tips over welk soort interventies of thema's goed kan werken. Maar geen van deze drie gaan dus specifiek in op de 'how to': daarvoor zou ik aankloppen bij een van de gespecialiseerde vormingsorganisaties rond dit thema.
Anoniem	De meeste groepen verdelen op kamp de slaapkamers in jongens en meisjes. Ook op de cursus verdelen we dit zo. Hoe kunnen we dit geleidelijk aan veranderen zonder de jongeren onveilig te laten voelen omdat dat op dit moment hun gewoontes zijn?
	<p>In het rapport bevelen we aan 'eigenzinnige' normen te ontwikkelen, ook rond gender- en seksuele identiteit. Om te vermijden dat de ene dwingende norm door een andere wordt vervangen, denk ik dat het zinvol is om van bij het begin 'onderhandelbaarheid' en 'bespreekbaarheid' als sleutelwoorden te gebruiken. Veranderen op zich is niet het doel. Wel kunnen heersende normen in vraag worden gesteld en kan ruimte gemaakt worden voor nieuwe ideeën. Wat willen de leden uit je groep? Waarom? Waarom zou het wel/niet moeten kunnen? Met wie moet er nog rekening gehouden worden? (bv. ouders?) Welke problemen en mogelijke oplossingen zien jullie? Als een norm wordt opgelegd (als een regel bv.), licht die dan gerust toe, en sta open voor gesprek... Op deze manier hoeft verandering van gewoontes geen onveiligheid in de hand te werken. Verder hieronder nog advies vanuit de ervaring van Dries voor jou:</p> <p>Ik vind dit een heel interessante vraag en vooral omdat dat voor mij een vanzelfsprekendheid was dat jongens en meisjes samen slapen bij ons op de KSA en ik hier dus ook nooit bij heb stilgestaan. Daarom heb ik naar mijn aanvoelen het idee dat dit ook vooral een gewoonte is. Als je als zesjarige op een kamp in een gemeenschappelijke slaapzaal/tent gelegd wordt, stel je je daar geen vragen bij want zij zien dat onderscheid helemaal niet zo. Eens je ouder bent en je hebt dat altijd zo gedaan, ga je dat als jongere ook niet per se raar beginnen vinden. Ik kan me wel inbeelden dat er jongeren zijn die die scheiding toch nodig hebben om zich helemaal comfortabel te voelen in een gemeenschappelijke werking en dat het voor deze jongeren dan ook kan aanvoelen als een zeer drastische verandering wanneer dit ineens niet meer zou zijn (terwijl het voor andere jongeren echt geen verschil zou maken).</p> <p>Ik heb bij ons in de KSA altijd gehamerd op het hebben van wederzijds respect, en het voorzien van de nodige privacy en benadrukken wanneer deze er is. De jongens en meisjes douchen zich vanzelfsprekend apart en als je dit ook van het begin van een kamp goed communiceert, samen met andere belangrijke afspraken omtrent privacy en wat gemeenschappelijk/wat niet (bv. dat er 's morgens een moment is dat de meisjes even alleen in de kamer mogen zijn, daarna de jongens (-></p>

	<p>bijvoorbeeld, een van de zoveelste mogelijke afspraken). Belangrijk is dat naar die jongeren duidelijk gecommuniceerd wordt wanneer en hoe ze de nodige privacy (indien ze dat willen) krijgen en ze hierop ook kunnen anticiperen.</p> <p>Wat ik ook nog wil toevoegen is dat gemeenschappelijke jeugdbewegingen en samen slapen etc. echt veronderstelt dat je als leiding zeer streng optreedt bij ongepast gedrag of taalgebruik. Wanneer meisjes en jongens samen slapen en een jongen/meisje zich comfortabel voelt om zich om te kleden in de gemeenschappelijke kamer (ongeacht of er nu enkel jongens en/of meisjes bij zijn) en even in ondergoed durft te staan, mag hier echt in geen geval een (schunnige) opmerking over gemaakt worden. Dit doorbreekt de hele vertrouwensband in de groep en het feit dat er geen enkele schroom is. Als leiding moet je hier dan ook heel streng in optreden en ervoor zorgen dat zo'n gedrag echt gezien wordt (zowel door de jongeren individueel als de groep in het geheel) als gedrag dat geen plaats heeft in de groep en echt wordt afgekeurd.</p>
Anoniem	Heb je in het algemeen het gevoel dat jeugdorganisaties op een positieve curve zitten m.b.t. dit onderwerp?
	<p>Ik vind het heel moeilijk om een algemene uitspraak te doen over de grote variëteit aan groepen en werkvormen in de jeugdwerksector. We merkten als team zeker dat de maatschappelijke aandacht naar dit thema de laatste jaren tot bij jongeren is doorgedrongen: het thema 'leeft', en er is meer info voorhanden dan in voorgaande generaties wat het ook beter bespreekbaar lijkt te maken. Bovendien hoor je in de gesprekken met sommige jongeren het internationale discours rond gender- en seksuele diversiteit en gelijkheid sterk doordringen. Maar we merkten tegelijk ook dat de toegang tot informatie niet gelijk is, en we konden vaststellen dat er op verschillende plekken heel anders met het thema wordt omgegaan. Dat hebben we ook proberen weergeven in het rapport: in sommige groepen is het thema nog taboe, in andere is het de kern van de werking... Eigen aan jeugdwerk is bovendien dat werkingen aan een sneltempo van samenstelling (blijven) veranderen. We moeten niet te snel aannemen dat de houdingen binnen een groep een weerspiegeling zijn van hun koepelorganisatie: werkingen hebben soms heel eigen ideeën, die ook nog eens snel kunnen veranderen. De impact van een leerproces kan daarom ook soms vluchtig kan zijn. Ik denk dus dat ik op niveau van de koepelorganisaties makkelijker van een collectieve trend zou durven spreken dan op groepsniveau. De medewerkers en teams diversiteit uit de jeugdbewegingen bv., of Uit de Marge dat jeugdopbouwwerkers ondersteunt, bouwen zeker inzicht en kennis op rond dit thema die blijvend kan zijn. De doorstroom van die kennis tot op het speelterrein is zeker een algemene uitdaging in de sector, maar dat men ermee bezig is, is positief. Of dat zorgt voor een positieve curve hangt van meer af natuurlijk, onder andere of de aandacht voor het thema blijft, en of de koppeling gemaakt kan worden met andere vormen van diversiteit.</p>
Anoniem	Is er een preliminair inzicht dat verschillende jongerengroepen uit specifieke gemeenschappen nood zouden kunnen hebben aan gesprekken binnen de eigen gemeenschapsgroepen om te focussen op kwesties die voor hen dichterbij tot hun eigen

	<p>realiteit bestaan? Ik denk dan aan de intersectie tussen racisme en seksisme die voor specifieke jongeren zorgt voor een heel andere beleving van uitsluiting.</p>
	<p>Ja, al wil ik gemeenschappen graag wat breder zien als gelijkaardige ervaringen, om ook de diversiteit binnen (wat we zien als) gemeenschappen te belichten. Als we het hebben over ‘gesprekken’ als werkvorm is een terugkerend advies sowieso om ‘op maat’ te werken rond dit thema (en ieder ander). Veel mensen denken dan meteen aan leeftijd, maar dit geldt ook zeker op vlak van leefwereld. Dat ‘op maat’ betekent dat je rekening houdt met waar jouw groep aan toe is, welke kaders en taal ze kennen en gebruiken, of mensen zich veilig genoeg voelen, of je de taboes, gevoeligheden en grenzen voldoende kent, ... Ik hoorde tijdens ons onderzoek enerzijds weerstand tegen het ‘opdringen’ van een thema waarmee kinderen en jongeren niet zouden bezig zijn (los van hun gemeenschap overigens), en anderzijds stond ik versteld van wat vormingswerkers of artiesten (cf. Jaouad Alloul) rond dit thema in eender welke groep teweeg kunnen brengen. Het ‘dankbare’ aan werken rond gendernormen lijkt me dan ook dat je erin vertrekt van iets heel concreets en gedeeld dat deel uitmaakt van ieders realiteit, namelijk je lichaam en wat anderen daaruit (menen te) leren over wie we zijn. Voor kinderen en jongeren wiens uiterlijk zelden of nooit vooroordelen oproept, verloopt dat gesprek inderdaad anders dan met kinderen en jongeren voor wie racisme en discriminatie een dagelijkse ervaring zijn. Voor mij staat het buiten kijf dat er voor die laatste (blijvend) veilige omgevingen moeten kunnen zijn waarin aandacht gaat naar deze ervaringen. Tegelijk denk ik dat een gesprek rond gendernormen ook gedeelde aspecten naar voren kan brengen in groepen met heel verschillende ervaringen... Het ene lijkt me ook het andere niet uit te sluiten.</p>
Jasmien (De Ambrassade)	<p>Hebben jullie het gevoel dat werken aan het wegwerken van drempels rond genderdiversiteit ook positieve gevolgen heeft voor andere minderheidsgroepen?</p>
	<p>Dat denk ik wel, en (de hoop op) die overslag (in twee richtingen) komt ook op meerdere plekken in het rapport aan bod. De focus op de eigen drempels binnen een organisatie lijkt me ten eerste een meer algemene ‘diversiteits-open’ houding in de hand te werken. De principes erachter (hoe een norm ontstaat, hoe hij de samenleving vormt en natuurlijk lijkt, hoe we zelf bijdragen aan dat hij dominant blijft, wat er gebeurt als je ervan afwijkt, ...) gelden ook voor andere verschillen waarmee we anderen uitsluiten. Het grote voordeel van gender als thema is ten tweede dat het voor iedereen van belang is én heel concreet maakt wat normativiteit en uitsluiting betekenen. Niemand kan alleszins beweren dat het voor diens eigen groep of werking ‘niet relevant’ is.</p>
Anoniem	<p>De leeftijd van 9 tot 11 jaar is ondervertegenwoordigd. Kan het aan de ouders liggen (dat ze meisjes uit angst minder alleen buiten laten bijvoorbeeld)?</p>

	(Sabine Miedema) Dat kan zeker een van de elementen zijn. Maar om de vraag te beantwoorden waarom meisjes minder buiten spelen, moet er eerst verder onderzoek gedaan worden. Tijdens ons onderzoek hebben we dit wel gevraagd aan een kleine groep meisjes, maar de bevroagde meisjes ervaren dat niet zo.
Anoniem	Denken jullie dat de coronacrisis op lange termijn impact zal hebben op het buitenspelen?
	(Sabine Miedema) Op korte termijn hebben we zeker een impact gezien. De speelpleintjes werden gesloten, er heerste een angst om buiten te komen bij veel gezinnen. Anderzijds hebben we als samenleving ook gemerkt hoe belangrijk het is om kinderen buiten te laten spelen (al was het alleen al om de ouders wat ademruimte te geven tijdens het thuiswerken). Ik geloof erin dat we uit deze crisis lessen kunnen trekken en weer meer aandacht geven aan het buiten spelen en de (fysieke en sociale) ruimte die daarvoor nodig is. Minister Dalle kondigde bijvoorbeeld al aan dat speelruimte een belangrijk thema is in het Relanceplan.
Anoniem	Een heel mooie keuze die je daar maakte (kiezen om je identiteit niet te introduceren omdat een heteroseksuele begeleider dat ook niet doet). Zoals er tijdens de onderzoeksresultaten werd benoemd. Er heerst soms de druk om je te labelen en te outen met het oog op acceptatie van anderen. Dat zou nooit een verhaal van 'moeten' zijn.
Anoniem	Super interessant om die ervaring eens te horen!
Maarten	Dank jullie wel & proficiat! Een heel mooi webinar!
KLJ	DANK U!
Pieter (VDS)	Goed gedaan allemaal (zowel onderzoek als webinar). Meer van dat in de toekomst (mss combinatie online/live mogelijk?).